

Nydala kyrkogård

Arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll
inom fornlämning 17, Nydala socken, Värnamo
kommun, Jönköpings län

Rapportsammanställning

Plats för stämpel:

Undersökning: Sm, Nydala socken, RAÄ 17, Nydala kyrka

Ansvarig institution: Jönköpings läns museum

Ansvarig för undersökningen: Ann-Marie Nordman

Ekonomiskt kartblad: 6E 1c

Lst:s dnr: 220-791-97

Eget dnr: 79/1997

Fynd: Ja ☐ Nej ☒

Lägeskoordinater: N:6353501 E:460273

Landskap	Sm
Socken/Stad	Nydala
Fornlämningsnummer	17
Fastighet/kvarter	Nydala kyrkogård
Fornlämningstyp	Klosteranläggning
Undersökningsår	1999
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/antikvarisk schaktkontroll
Datering	medeltid
Dokumentationsmaterial	Ärendehandlingar, fältanteckningar, ritning
Institution som förvarar materialet	Jönköpings läns museum
Ekonomisk karta eller stads/kvarterskarta bifogas	☒ JA ☐ NEJ
Materiallista bifogas	☐ JA ☒ NEJ
Fyndlista bifogas	☐ JA ☒ NEJ
Resultaten har publicerats i:	
Sammanställt av, namn och datum Ann-Marie Nordman 2010-12-03	

Beskrivning

Arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll genomfördes inom Nydala kyrkogård i samband med kabeldragning till nya belysningsstolpar. Förundersökningsområdet låg väster och norr om Nydala kyrka. Kyrkans äldsta delar är från 1100-talet då cistercienserorden grundade klostret Nova Vallis på platsen. Den ursprungliga klosterkyrkan har varit dubbelt så stor som dagens kyrka. Klostret brändes ner 1568 i samband med Nordiska sjuårskriget. På 1600-talet byggdes den eldhärjade klosterkyrkans östra halva upp igen som sockenkyrka. Mycket av rasmassorna efter 1568-års brand ligger kvar - dels under nuvarande golvet inne i kyrkan (golvet har höjts nära en meter) och dels i området mellan kyrkans västfasad och den ursprungliga, medeltida, västfasaden vars nedersta delar står kvar 15 meter väster om nuvarande kyrkan. Höjdskillnaden på cirka 1,5 meter mellan grusplanen utanför ingången och klosterträdgården utanför ursprunglig västfasad ger en viss indikation om omfattningen av kvarvarande rasmassor.

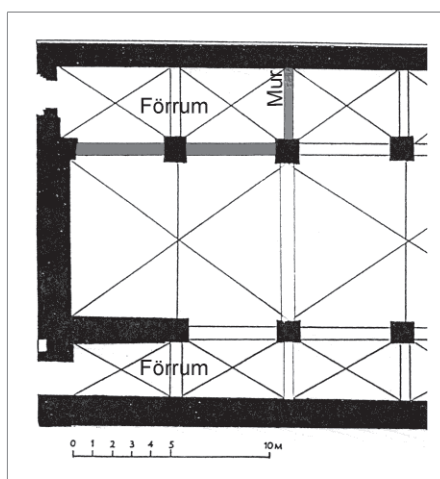
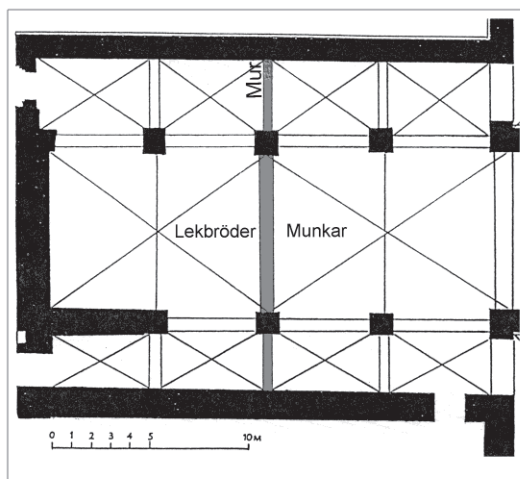
Ledningsschaktet grävdes runt kyrkans västra del och genom området med rasmassor.

RESULTAT OCH TOLKNING

Schaktet grävdes 0,4-0,5 meter djupt och 0,4 meter brett. Totalt kontrollerades 120 löpmeter ledningsschakt. Som väntat bestod fyllningen i huvudsak av rasmassor. Där rasmassor saknades fanns istället fin sand som tolkades som sentida markutjämningslager. Med tanke på att ursprunglig golvnivå i kyrkan låg 1,0-1,5 meter under mark kunde man knappast vänta annat resultat. Strax nordväst om kyrkan påträffades även fasta murar 5-40 centimeter under gruset. Dessa bestod av en öst-västlig 1,6 meter bred stenmur samt en nord-sydlig mur vars bredd inte gick att avgöra på grund av schaktets ringa bredd. Den öst-västliga muren är ursprungliga kyrkans nordvägg som överensstämmer väl med de synliga resterna av densamme längre västerut. Den nord-sydliga muren ligger direkt norr om läget för det andra pelarparet i långhuset. Om man antar att en öst-västlig mur har löpt från denna pelare till västfasaden får man ett rum som mäter cirka 10x7 meter (se fig till höger nedan). Så kallade förrum i den västligaste delen av kyrkans norra (och även i södra) sidoskepp förekommer i flera svenska cistercienserkyrkor. Liknande rum har bland annat observerats vid Alvastra och Roma kyrkor. Ett annat alternativ är att muren har utgjort nedre delen av väggen mellan munkarnas och lekbrödernas avdelningar i kyrkan (fig till vänster nedan). Denna har i så fall löpt tvärs igenom långhuset. Hela väggen kan dock inte ha varit byggd i sten, eftersom lekmannabröderna måste ha kunnat ta del av gudstjänsten. Den övre delen har i så fall byggts i trä och den har endast sträckt sig 2-3 meter över golvet. Dessa avskärmningar brukar dock vara byggda helt i trä varför denna tolkning är mindre trolig.

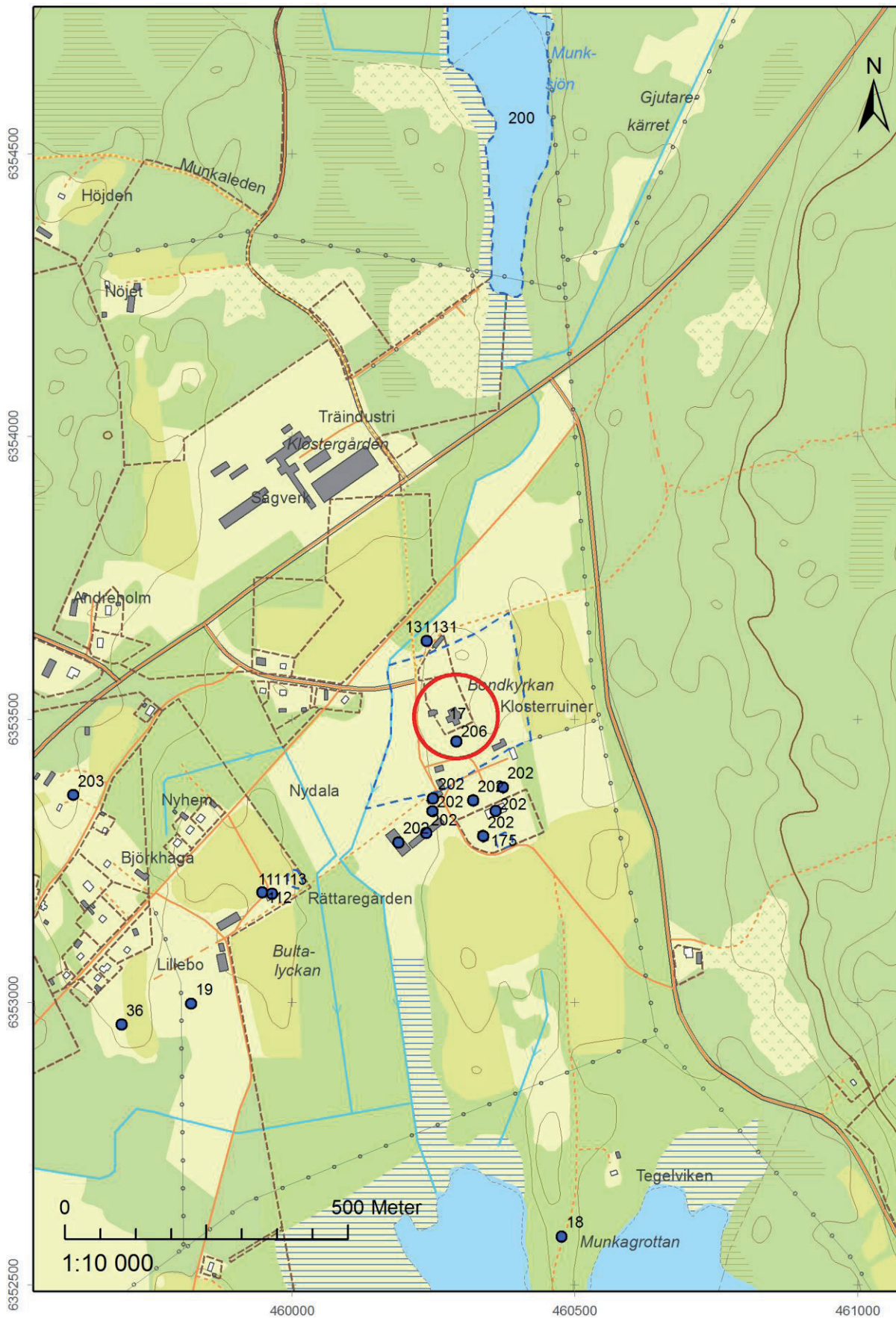
FYND

Inga fynd påträffades.

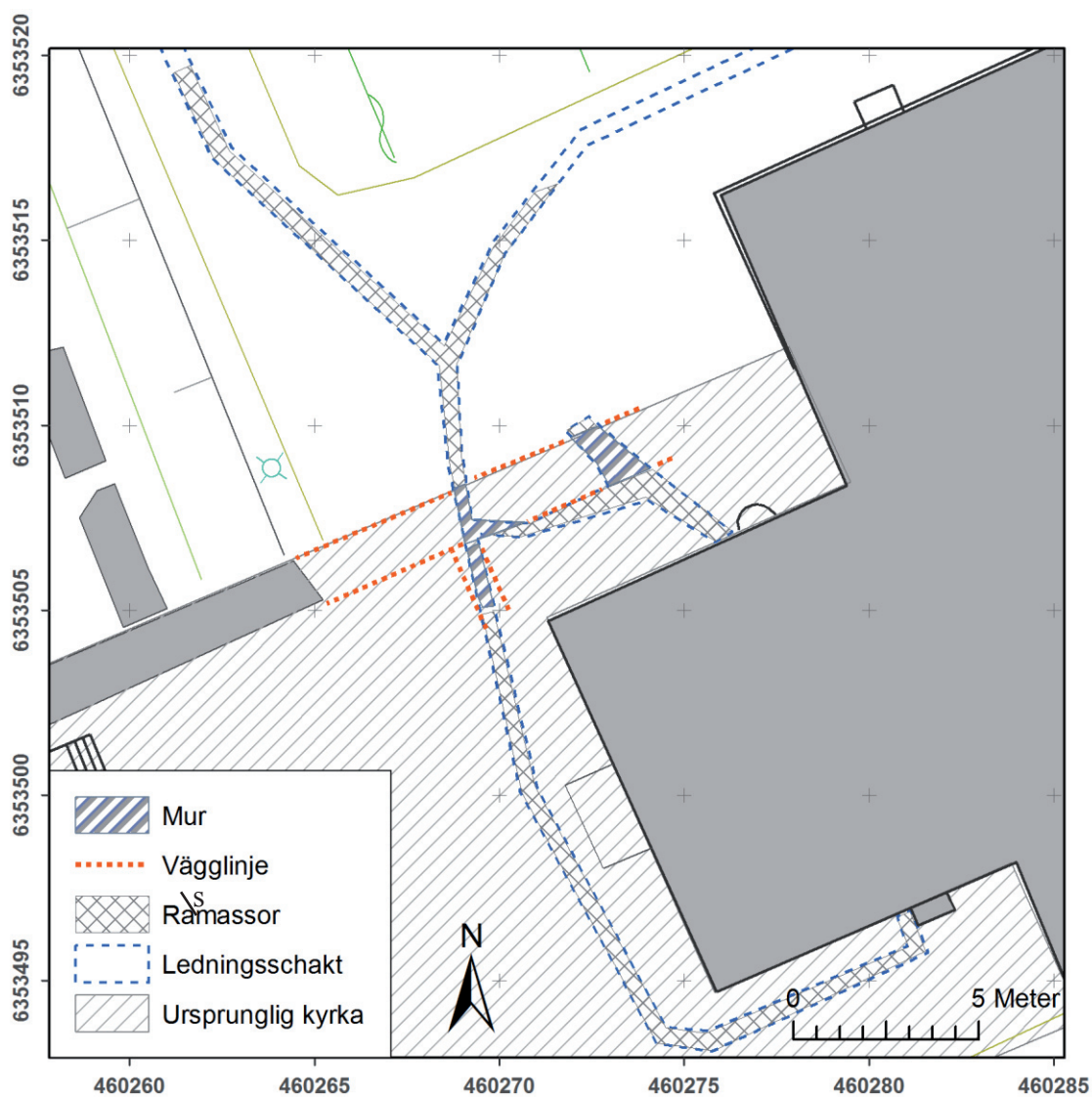
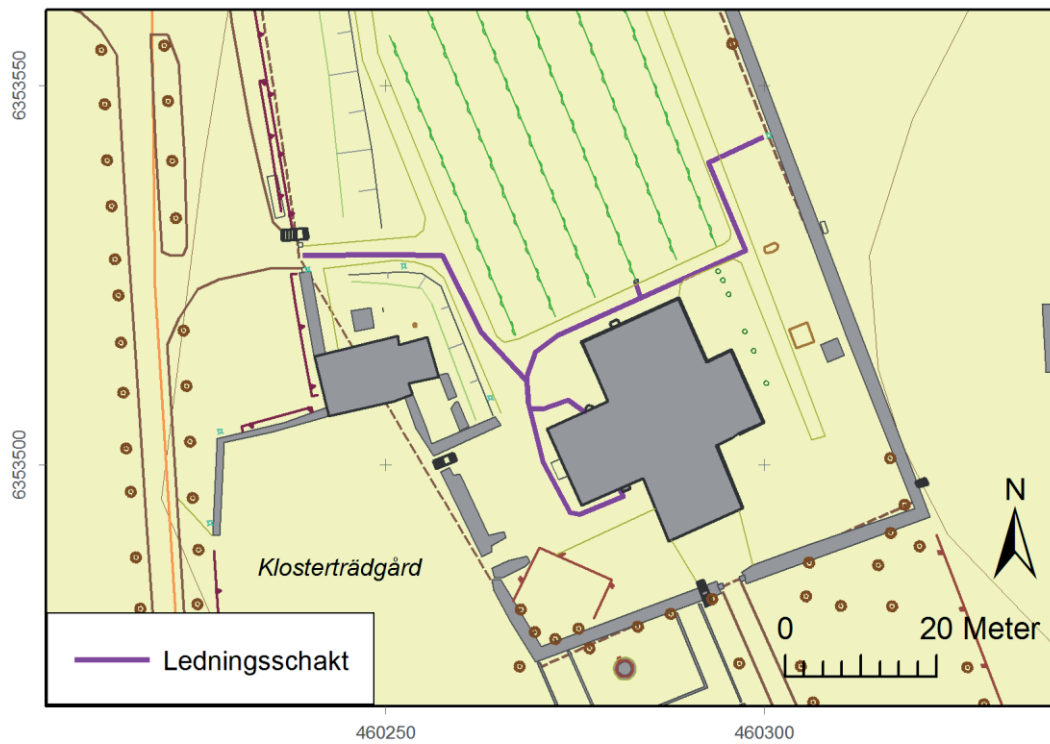

Två tolkningar för den nord-sydliga muren: Till vänster en mellanvägg som skiljer lekbröderna och munkarna åt under högmässa. Till höger ett förrum som var vanliga i svenska cistercienserkloster. Ett motsvarande rum har även funnits i det södra sidoskeppet. Ett tredje alternativ är en kombination av dessa två. Originalritning: J.O.M. Karlsson, *Nydala klostrets tidiga byggnadshistoria* (utdrag ur avhandlingstext 1990-1992)

Rapportsammanställning

Rapportsammanställning

Arkeologisk rapport 2010:78
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM